

BUFdir
V/ Maren Anna Damm

Oslo, den 09. juni 2021

OPPFØLGING REGJERINGENS HANDLINGPLAN FOR LIKESTILLING AV PERSONER MED FUNKSJONSNEDESETTELSE

Vi viser til vårt møte i Forum for oppfølging av Regjeringens handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse den 2. juni. SAFO takker for muligheten til å gi innspill til handlingsplanen og bekrefte følgende innspill til tema og tiltak i handlingsplanen:

- **Tiltak knyttet til etterslepet som følge av COVID19-pandemien**

Covid 19 pandemien har bidratt som et forstørrelsesglass i studier knyttet til diskriminering og manglende likestilling av funksjonshemmede. Funksjonshemmede som er avhengige av helse- og omsorgstjenester, og andre tjenester som bidrar til likestilling og mulighet til et selvstendig liv, ble i mange tilfeller drastisk redusert, eller forsvant nærmest over natten. I flere tilfeller ble selvbestemmelsesretten for funksjonshemmede redusert eller borte. I særlig grad gjaldt dette mennesker med utviklingshemming som bor i samlokaliserte boliger med samlokaliserte tjenester. Kommunale myndigheter og tjenesteytere mente seg å ha autoritet og være kvalifisert til å bestemme i hvilken grad beboerne skulle kunne motta besøk, og selv gå på besøk. Holdningene til funksjonshemmede og deres selvbestemmelsesrett kom tydelig til syne, noe som synliggjorde både myndighetenes og en del tjenesteyteres prioritering av nødvendige tjenester, som fungerer som likstillingsverktøy for funksjonshemmede, og synet på funksjonshemmedes rett til selv å bestemme i eget liv. SAFO foreslår tiltak som både bør demme opp mot effektene av reduserte tjenester gjennom pandemien, og inneholde tiltak som kan bidra til å endre holdninger hos offentlige tjenesteytere, beslutningstakere og premissleverandører.

- **FORSLAG TIL TILTAK I HANDLINGSPLANEN**

- **UTFORME KOMMUNALE/ FYLKESKOMMUNALE HANDLINGPLANER FOR OPPGRADERING AV LIKESTILLING OG LIVSKVALITET FUNKSJONSHEMMEDE I ETTERKANT AV PANDEMIEN: Kartlegging, utforming av målsetninger og tiltak knyttet til selvstendighet og likestilling i kommuner og fylkeskommuner.**

- **Tiltak knyttet til Ny- institusjonaliseringen i kommune-norge.** Kommunene er kreative i prosessene knyttet til ny-institusjonalisering av funksjonshemmede generelt og utviklingshemmede spesielt. Samlokaliserte boliger blir til institusjoner med felles personell, vaktlister og med reduserte muligheter og rettigheter. I krav til prosjektene for investeringstilskudd heter det blant annet at boenhetene
  - ikke skal ha institusjonslignende preg
  - bør bli plassert i ordinære og gode bomiljøer
  - bør ikke være for mange
  - for de ulike brukergrupper ikke må bli samlokalisert på en uheldig måte

Det mangler imidlertid klare og uomtvistelige krav, og Husbanken følger heller ikke opp med kontroller for å få bekreftet at kommunene følger sine opprinnelige planer. Saken i Voss Herad kommune viser med all mulig tydelighet hvordan kommunene både kan, og i en del tilfeller vil både tvinge mennesker med utviklingshemming inn i store samlokaliserte boliger og i byggingen av disse boligene, samle flest mulig på samme sted, i geografisk nærhet av sykehjemmet. Dette bryter med forutsetningene for investeringstilskuddet. Lite skjer imidlertid, byråkrater og kommunepolitikere følger ikke anbefalingene og Husbanken har få eller ingen virkemidler til å følge opp. Utviklingen går i feil retning og erfaringen vi kan dra med oss fra dette er at gode intensjoner og målsetninger ikke følges opp med mindre vi har lovfestede konkrete krav, kontrollmuligheter i etterkant, og sanksjoner mot de som bryter reglene.

- **FORSLAG TIL TILTAK i HANDLINGSPLANEN**
  - Husbankens retningslinjer for investeringstilskudd må endres slik at det gir tydelige retningslinjer for plassering, og maksimalt antall boenheter i samlokaliserte boliger
  - Husbanken må pålegges å kontrollere at kommunenes planer for bygging av samlokaliserte boliger ikke endres med mindre søknad og godkjenning fra Husbanken foreligger
  - Det må foreligge sanksjonsmuligheter slik at kommuner som bryter med retningslinjene for tildelt investeringstilskudd kan bli avkrevd å tilbakebetale tilskuddet.
  - Ansvar for investeringstilskuddet for omsorgsboliger må overføres fra HOD til KMD, på lik linje med andre tilskudd og virkemidler som skal fremme tilgang på boliger for vanskeligstilte.
- **Funksjonshemmede som bor i våre nye institusjoner mister muligheter og rettigheter i dagliglivet.** Selv om beboere med funksjonsnedsettelse som bor i samlokaliserte boliger betaler husleie, og boligene skal regnes som deres bolig og hjem, viser praksis i mange tilfeller at boligene håndteres som del av en institusjon og beboere som innlagt på institusjon. Vi ser eksempler på dette ved at beboere ikke får støttekontakt, TT-kort, BPA etc., fordi de bor i samlokaliserte boliger som i praksis fungerer som institusjon. I en rekke samlokaliserte boliger lages standarder, som for eksempel at alle må ta imot og betale en fast månedssum for mat fra storkjøkken, enten man spiser maten eller ei. Beboerne bor på såkalt «sperrert adresse» og boligene kategoriseres som institusjon i Folketrygden. Dette er fullstendig mot alle målsetninger om av-institusjonalisering fra

nitti-tallet, og prinsipielt uakseptabelt i seg selv. I tillegg innebærer sperret adresse at man selv for eksempel ikke kan bestille syketransport via Helfo.

- FORSLAG TIL TILTAK I HANDLINGPLANEN

- Kommunene pålegges å kartlegge standarder og rutiner knyttet til tjenester i samlokaliserte boliger, og rapportere inn en oversikt over dette til nasjonale myndigheter.

- Situasjonen med **manglende inkludering i skolen fortsetter**, og utkastene til partiprogram tyder på at ingen av partiene fullt ut har fokus på og forstår hva det dreier seg om. CRPD-komiteen har blant annet presisert i sin kommentar 4 av 2016 at undervisning i egne rom, egne skoler etc. er segregering, og Tøssebro & Co viser at dette skjer i stort omfang – 30 % av funksjonshemmede elever i barneskolen, 50 % i ungdomsskolen og 70 % i VGS. Komiteen sier at ikke-diskriminering og inkludering «krever en radikal omlegging av utdanningssystemene, i lovverk, politikk, finansiering, administrasjon, utforming, gjennomføring og overvåking». Handlingsplanen for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse gir ingen «hardcore» tiltak på området. Når det gjelder inkluderende praksis i skolen (tiltak 21), sies det i handlingsplanen:
«Regjeringen vil innhente mer kunnskap gjennom piloter, og styrke forskningen for å få til mer inkluderende praksis. Regjeringen vil også opprette et senter for forskning på spesialpedagogikk og inkludering. Ansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet Utførende: Kunnskapsdepartementet Gjennomføringsperiode: 2020–.....»

- FORSLAG TIL TILTAK I HANDLINGPLANEN

- Det gjennomføres en nasjonal kartlegging av segregering i skolen. Kartleggingen skal omfatte barneskoler, ungdomsskoler og videregående skoler, og kategoriseringen av ekskludering, segregering, integrering og inkludering skal baseres på CRPD-komiteens konkretisering knyttet til artikkel 24 i CRPD

- **Tiltak 28 i handlingsplanen omhandler «Universell utforming av skolebygg»**. Tiltaket lyder som følger: «Kunnskapsdepartementet vil gi Utdanningsdirektoratet i oppdrag å gå i dialog med Bufdir og KS om en veiledning til barnehage- og skoleeiere om universell utforming av barnehage- og skolebygg. Utdanningsdirektoratet og Bufdir skal også samarbeide om andre mulige tiltak for å bedre universell utforming av barnehage- og skolebygg. Ansvarlig departement: Kunnskapsdepartementet Utførende: Utdanningsdirektoratet Gjennomføringsperiode: 2019–2020» I referatet fra vårt forrige møte står følgende om dette: «Bufdir og Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å veilede barnehage- og skoleeiere om universell utforming av barnehage- og skolebygg. Bufdir og Udir er i gang med å utvikle et praktisk veiledningsmateriale i form av filmer og sjekklister (som skal gjøres tilgjengelig på nettet). Dette skal stimulere og oppfordre barnehage- og skoleeierne til å kartlegge status for universell utforming som grunnlag for oppgradering av det fysiske læringsmiljøet. Kommuner kan søke tilskuddsmidler fra Bufdir for å gå i gang med kartlegging av byggene». SAFO mener at disse tiltakene ikke er omfattende nok for å sikre universell utforming av Norges skolebygg.

Vi mangler eksakte oversikter over hvor stor andel av Norges skoler som er i pakt med kravene om universell utforming. I rapporten Veikart Universelt utformet nærskole 2030¹ viser gjennomgangen av status at beregningene er mange, og kommunenes vurderinger av status for universell utforming av skolene er langt mer positive enn vurderingen som er gjort av blant annet Norges Handikapforbund i 2014, men også Kartverkets gjennomganger fra 2017 viser store mangler på landets skoler, blant annet knyttet til tilgjengelige inngangspartier. Selv om forskjellige undersøkelser viser varierte resultater, er det ingen uenighet om at mange av dagens skolebygg ikke er optimale for å likestille elever og lærere med funksjonsnedsettelse. Inkludering av funksjonshemmede i samfunnet forutsetter et inkluderende arbeidsliv som igjen forutsetter inkluderende skoler. Skal vi sikre full inkludering i skolene, er universell utforming en vesentlig forutsetning. Manglende tilgjengelighet er i alt for mange sammenhenger et av kommunenes kronargument for å velge segregerte skoler, segregerte avdelinger eller såkalte forsterkede skoler.

- FORSLAG TIL TILTAK I HANDLINGSPLANEN
  - Veikart universell utforming av nærskoler 2030 må gjennomføres

- **Universell utforming av arbeidsplassen**

Sammen med FFO, Unge Funksjonshemmede, Norges Blindeforbund og Hørselshemmedes Landsforbund, oversendte SAFO til statssekretæren i KUD, pr. 27.11.2020 et notat vedrørende utredning av universell utforming i arbeidslivet. Notatet adresserte både universell utforming av IKT, men også universell utforming av den fysiske delen av arbeidsplassen. Våre krav til utredningen var som følger:

  - Et klart mandat må legge føringer for utredningen. Det må være en klar målsetning om at universell utforming av arbeidsplasser skal nedfelles i Likestillings- og diskrimineringsloven. I tråd med CRPD artikkel 4 (3), må funksjonshemmedes organisasjoner i utredningsarbeidet bli rådført og aktivt trekkes med inn i prosessen.
  - CRPD må være et grunnleggende utgangspunkt for utredningen og utrederne må dokumentere solid kompetanse innen menneskerettigheter.
  - Utredningen må inkludere universell utforming av fysiske forhold, IKT og informasjon.
  - Det må stilles krav om at utreder skal ha solid kompetanse på alle områder (universell utforming av fysiske forhold, universell utforming av IKT, universell utforming av informasjon og solid juridisk kompetanse). Våre organisasjoner stiller spørsmål ved om én aktør innehar kompetanse på alle områder og ber om at departementet vurderer om tre utredninger er en bedre løsning.
  - Utredningen må skissere en konkret og overordnet plan med tiltak og en tidslinje for hvordan lovfesting av universell utforming på arbeidsplassen skal gjennomføres og oppnås.
  - Utredningen må beregne kostnader og inntekter basert på utviklings- og utbyggingsprosesser som har fokus på universell utforming fra starten og gjennomfører inkluderende designprosesser. Beregningene av kostnader og inntekter ved universell utforming av eksisterende løsninger må gjøres med utgangspunkt i flere tidsfrister, f.eks. etter 3 år, 5 år og 10 år. Videre må beregningene inkludere statlige besparelser som følge av at flere med funksjonsnedsettelse deltar i arbeidslivet.

SAFO har nylig mottatt et brev med oppdatert informasjon om saken fra KUD. I brevet sies følgende om utredning av fysisk utforming:

---

¹ https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Veikart_Universelt_utformet_naerskole_2030.pdf

Saksfeltet universell utforming av IKT-løsninger er svært komplekst, og det skiller seg fra øvrige forhold i arbeidslivet. Tilgjengelighet til IKT-løsninger på arbeidsplassene er en av dagens mest prekære problemstillinger på området, og dette spørsmålet bør derfor utredes først. Tilgang på IKT-løsninger på arbeidsplassen er et viktig virkemiddel for bedret inkludering i arbeidslivet, jf. regjeringens inkluderingsdugnad. IKT-løsningene på arbeidsplassen krever særlig oppmerksomhet også på grunn av de forpliktelsene som FNs konvensjon om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) stiller.

Kulturdepartementet vil derfor, i første omgang, innhente en utredning av handlingsrommet for, og konsekvensene av, å pålegge virksomhetene en plikt til universell utforming av IKT på arbeidsplassen, utover det som virksomhetene er pålagt å gjøre i henhold til eksisterende regelverk, WAD og Tilgjengelighetsdirektivet. Utredningen skal også inneholde en selvstendig vurdering av kravene etter CRPD. **Regjeringen vil deretter foreta en fornyet vurdering av hvorvidt det er behov for en ytterligere utredning av tilgjengelighet som omfatter andre fysiske forhold i arbeidslivet (vår utheving).**

SAFO vil understreke, i funksjonshemmedes organisasjoner har vi i mer enn 2 tiår bedt om universell utforming i arbeidslivet og på arbeidsplassen. Utredninger har vært foretatt, men ingen reelle krav har vært nedfelt i lov. Det er i dag krav til tilrettelegging, noe som innebærer at utilgjengelige arbeidsplasser må tilrettelegges for arbeidstakere med funksjonsnedsettelse. Dette er utilstrekkelig av flere grunner. Når arbeidsplassen ikke er universelt utformet krever det at arbeidsgiver gjør dette, dersom hen ansetter en arbeidstaker med funksjonsnedsettelse. Det kan føles langt mer lettvint å velge bort denne arbeidstakeren. I tillegg krever ikke disse reglene full tilgang til hele arbeidsstedet, kun til arbeidsplassen som sådan. Dette kan fort i en del sammenhenger bidra til ekskludering av arbeidstakere med funksjonsnedsettelse.

Funksjonshemmede vil ikke lenger vente på klare krav og retningslinjer knyttet til universell utforming av arbeidsplassen. Vårt krav gjelder også universell utforming av andre fysiske forhold enn IKT i arbeidslivet.

FORSLAG TIL TILTAK I HANDLINGSPLANEN

- Universell utforming av fysiske forhold på arbeidsplassen som ikke gjelder IKT, skal innen utgangen av 2021 initieres. Utredningen skal være i pakt med notat av 27.11.20 fra funksjonshemmedes organisasjoner til KUD vedrørende utredning om universell utforming i arbeidslivet.

Med vennlig hilsen
SAFO

Tove Linnea Brandvik
Styreleder (sign)

Janne Skei
Daglig leder (sign)